

Flandern og Norge – likheter og forskjeller i språkutvikling og språksituasjon

Høsten 2015 kom det ei omfattende avhandling om språkdebatt og språknormering i Flandern og Norge. Tittelen på arbeidet var *Det finst galne maalmenn i alle land!*, som nok helst må oppfattes som en sjøllironisk uttalelse fra den relativt ukjente målmannen Aadne Øvergaard, som i det radikale tidsskriftet *Den 17. mai* leverte denne kraftsalven 16. november 1900 i en artikkel med tittelen «I godt selskap», der han altså mener å finne meningsfeller også ellers i verden.

Forfatteren til den over 400 sider lange doktoravhandlinga er en ung flamsk forsker, *Els Belsack*, og arbeidet ble levert og bedømt ved Vrije Universiteit i Brussel (VUB) i samarbeid med Universitetet i Agder (UiA). veiledere var Wim Vandenbussche fra VUB og Ernst Håkon Jahr fra UiA. Temaet for avhandlinga er en sammenlignende analyse av språkplanlegging i Norge og Flandern, og derfor var det naturlig med et internasjonalt samarbeid på veiledersida.

Her må jeg presisere at jeg trass i at jeg i det meste av mitt yrkesaktive liv har interessert meg for både norsk og nederlandsk språkhistorie, har jeg aldri vært i nærheten av å studere disse temaene så inngående som Els Belsack gjør i si avhandling. Her fikk jeg greie på mye som jeg aldri visste fra før, selvfølgelig især om flamske forhold, men hun har også funnet fram til stoff om norsk språkdebatt som var helt nytt for meg. Vi kjenner jo alle Bjørnstjerne Bjørnson og Arne Garborg, som vi hører mye om her, og mange av oss visste nok også at begge disse forfatterne interesserte seg sterkt for språk og kultur i andre land (jf. Rolv Thesens doktoravhandling om Garborg fra 1933 med tittelen *Frå jærbu til europear*). Men både Aadne Øvergaard og diverse andre norske debattanter var helt nye for meg, og det er et imponerende kjeldestudium både av norsk og særlig flamsk materiale som ligger til grunn for dette store arbeidet.

Trass i den norske tittelen er arbeidet ellers skrevet på nederlandsk, det felles skriftspråket for Nederland og Flandern, som er det vanlige navnet på den nederlandskspråklige delen av Belgia – den franskspråklige delen kalles Vallonia. Nederlandsk er morsmål for i alt ca. 22 mill. i Europa – derav 16 mill. i Nederland og 6 mill. i Belgia. Nederlandsk er dermed et av de større språka i Europa, med flere morsmålstalere enn de skandinaviske språka dansk, norsk og svensk til sammen. Skriftspråket *nederlandsk* er felles normert i begge landa; det fins altså ikke offisielle skriftspråk som heter *hollandsk* eller *flamsk*.

Kjelde for kart: <http://neon.niederlandistik.fu-berlin.de/static/nedling/taalgeschiedenis/belgie.nl.gif>

Dette kartet viser den språklige hovedinndelinga av Belgia i en nederlandskspråklig (flamsk) del i nord og en franskspråklig (vallonsk) del i sør, og dessuten to små tyskspråklige områder i øst. Vi ser at alle områdene grenser opp mot større nabostater der disse språka er i bruk som riksspråk.

Men kartet viser også at hovedstadsområdet Brussel har en spesiell status som tospråklig fransk-nederlandsk område, trass i at byen geografisk ligger nord for den generelle språkgrensa mellom fransk og nederlandsk. Grunnen til dette er at byen på grunn av posisjonen som hovedstad er blitt delvis «forfranska» i løpet av de siste par hundre åra, og dette henger igjen sammen med at fransk har høyere status enn nederlandsk. I Brussel-området har en derfor også språkstrid når fransktalende folk fra Brussel flytter ut til reint nederlandskspråklige områder i nabokommunene og forlanger å få f.eks. fransk som skolespråk for barna sine.

For nordmenn, og da spesielt vestlendinger, lyder dette som et velkjent problem ved valg av målform i skolen når f. eks. bokmålsbastionen Bergen ekspanderer ut over det nynorske kjerneområdet på Strilelandet.

Min egen bakgrunn for å skrive denne artikkelen

Det aktuelle utgangspunkt for å befatte meg med flamsk språkdebatt var en forespørsel om å være medlem av bedømmelseskomiteen for dette doktorgradsarbeidet, noe jeg takka ja til, ettersom jeg har interessert meg for nederlandsk språkhistorie helt fra jeg studerte nederlandsk på Universitetet i Oslo på 1960-tallet, mens yrkeslivet mitt seinere har dreid seg mest om norske og nordiske forhold. Temaet for den avhandlinga jeg dermed fikk fornøyelsen av å sette meg inn i, var språkstandardiseringsdebatt i Flandern og Norge i nasjonsbyggingstida 1760–1917, slik det går fram av undertittelen.¹ Faktisk skreiv jeg sjøl en kort artikkel på nederlandsk om et lignende tema i 1969², der tittelen var ‘Nederlandse en Noorse taalgeschiedenis: Overeenkomsten en verschillen’ (‘Nederlandsk og norsk språkhistorie: Likheter og forskjeller’). Den interessen som jeg hadde for dette temaet for nærmere et halvt hundreår siden fikk jeg altså en kjærkommen anledning til å friske opp i 2015.

Hva denne artikkelen handler om

Det var altså et vurderingsoppdrag som inspirerte meg til å skrive denne artikkelen. Det som følger her, er imidlertid ikke noe resymé av Belsacks avhandling, men mer et frittstående forsøk på å forklare litt av den historiske bakgrunnen for språksituasjonen på det nederlandskspråklige området. Jeg skal seinere likevel bruke noen viktige begreper fra avhandlinga fordi de kan bidra til å kaste lys over sentrale forskjeller i den historiske utviklinga av språksituasjonen i Flandern og Norge.

Når man skriver for norske lesere som normalt ikke kan antas å ha spesielle kunnskaper om historiske forhold utenfor Norden, trur jeg det er nødvendig å gå lenger tilbake i historia enn midten av 1700-tallet. Dermed kommer det også tydeligere fram hvorfor språkutviklinga og normeringa har tatt så ulike veier i Norge og Flandern. I Norge har som kjent nasjonsbygginga siden 1814 ført til at vi ikke lenger skriver dansk her i landet, men derimot norsk på to litt forskjellige måter – for ikke å si veldig mange ulike måter. Det nederlandske skriftspråket er derimot felles for Nederland og den nordlige delen Belgia, slik det går fram av kartet ovenfor.

Et felles utgangspunkt for nasjonsbygginga i Norge og Belgia/Flandern er de politiske endringene som skjedde i begge landa i kjølvannet av napoleonskrigene. Vi nordmenn er jo klar over at Kjølfreden i 1814 var grunnlaget for at Norge kom i union med Sverige. Derimot er det nok mindre kjent hos oss at Wienerkongressen i 1815 bestemte at det som i dag grovt sett utgjør Nederland og Belgia skulle bli en ny stat med navnet *Det forente kongeriket Nederland*, som ble en stat der kalvinistisk protestantisme ble dominerende religion og nederlandsk flertallets språk.

I det forente nederlandske kongeriket som oppstod i 1815 var altså flertallet protestanter, og nederlandsk ble favorisert som offisielt språk, trass i at fransk var prestisjespråk og både folkemål og overklassespråk i den sørlige delen av landet. Dette bidro til at man i 1827 fikk en oppstand i de sørlige delene av det forente kongeriket, som fram til 1815 i mange hundreår hadde vært en del av et spansk-habsburgsk-fransk flernasjonalt kongerike av vekslende omfang. Dette førte til at det nederlandskspråklige området igjen ble delt slik at det nederlandskspråklige Flandern og det franskspråklige Vallonia fra 1830 kom til å utgjøre den flerspråklige staten Belgia som vi har i dag. Som vi skal se, har den nederlandske staten derimot eksistert med omtrent de samme grensene som

¹ Undertittelen lyder slik i original: «Een transnationale analyse van het taalstandardiseringsdebat in Vlaanderen en Noorwegen in tijden van natievorming (1760–1917)».

² K. Porteman og K.-E. Schöndorff (red.): *Liber amicorum, prof. dr. Kåre Langvik-Johannessen*, festskrift til 70-årsdagen, Leuven 1989, s. 63–70.

i dag fra slutten av 1500-tallet, og nederlandsk eller *nederduits* som det gjerne ble kalt tidligere, har alltid vært det dominerende språket i dette området.

Historisk bakgrunn for den språklige og kulturelle situasjonen på det nederlandskspråklige området før 1815

Det spansk-habsburgske riket hadde fram til slutten av 1500-tallet omfatta også det som i dag er Nederland, men i 1581 frigjorde de nordlige provinsene seg og danna et statsforbund som deretter kom til å utgjøre størsteparten av det nåværende Nederland. Fra dette tidspunktet ble dermed den sørlige og nordlige delen av det som tidligere hadde vært et område med felles kultur og språk delt av ei politisk grense mellom en ny nederlandsk forbundsstat i nord, som i løpet av 1600-tallet utvikla seg til å bli en ledende europeisk nasjon, mens de sørlige provinsene fortsatte som en del av det gamle flernasjonale riket, der fransk språk etter hvert fikk ei dominerende stilling som skriftspråk i hele området. I sør ble dessuten fransk i stor grad dagligtalspråk for overklassa i de større byene, mens nederlandske dialekter fortsatte å være dagligtalemål hos flertallet.

Det som skjedde med opprettinga av det forente nederlandske kongeriket i 1815, var altså at de sørlige og nordlige provinsene ble forent igjen, men den sørlige delen – dvs. det som i dag er Belgia – omfatta som nevnt også et reint franskspråklig område (Vallonia). Dermed kom altså ei viktig europeisk språk- og kulturgrense til å gå tvers gjennom Belgia, nemlig den mellom romansk (fransk) og germansk (nederlandsk). Denne grensa har delt dette landet fram til denne dag og vil etter alt å dømme fortsette å gjøre det i lang tid framover.

Før de nordlige provinsene frigjorde seg fra det habsburgske riket på 1500-tallet, hadde det kulturelle og økonomiske tyngdepunktet i det området som i dag er Nederland og Flandern, ligget i det som i dag utgjør den nordlige delen av Belgia, med byer som Antwerpen, Brugge og Gent som de viktigste sentra økonomisk og kulturelt. Antwerpen var midt på 1500-tallet den viktigste europeiske handelsbyen nord for Alpene. Omkring 1560 var folketallet i byen om lag 100.000, men på slutten av hundreåret var det falt til under halvparten. Hovedgrunnen for tilbakegangen var den at Antwerpen i 1585 falt i hendene på de katolske spanjolene, noe som førte til ei massiv utvandring nordover av kalvinister og lutheranere, som omkring 1580 skal ha utgjort om lag halvparten av innbyggerne i Antwerpen. Disse protestantene, som ofte hørte til de øvre sosiale klassene i byen, slo seg da ned i det religiøst tolerante Nederland, spesielt i den sentrale provinsen Holland, der særlig byen Amsterdam vokste enormt: Fra mindre enn 30.000 i 1570 til over 100.000 i 1620-åra og over 200.000 på slutten av 1600-tallet, og dermed var den blitt en av de aller største byene i Europa. 1600-tallet blir gjerne kalt det gylne hundreåret (*De gouden eeuw*) i nederlandsk historie, og denne gullalderen for Nederland falt altså langt på veg sammen med ei tilsvarende økonomisk og kulturell mørketid for Flandern.

Ekskurs: Hvorfor heter nederlandsk *Dutch* på engelsk?

Mange har sikkert merka seg det at det engelske navnet på språket nederlandsk ligner veldig på tyskernes navn på sitt eget språk, og det er ikke tilfeldig: Tysk *Deutsch* og engelsk *Dutch* er nemlig samme ordet, og begge betyr opprinnelig *folkelig*, dvs. 'folkespråk'. Ordet *deutsch / dutch* er avleda av det gammalhøgtyske ordet *thiota*, et ord som betydde folk, også kjent fra gammelnorsk i formen *þjóð*, som lever videre i moderne islandsk.

Bakgrunnen for at både tysk og «Dutch» kalles folkemål, ligger helt tilbake på 800-tallet, da Karl den Store styrte over det såkalte Frankerriket. Frankerne snakka nemlig opprinnelig et germansk språk, dvs. forløperen for det som seinere ble tysk og nederlandsk. Men etter hvert gikk frankerne i den vestlige delen av Frankerriket over til å snakke et romansk språk, altså et datterspråk av latin, akkurat som det skjedde med de skandinavernene som omtrent samtidig slo seg ned i det som etter dem fikk navnet *Normandie* – landet der det bodde menn fra nord. Etter at de vestlige frankerne hadde skifta til et romansk språk, ble *frankisk* – seinere forkorta til *fransk* – navn på et romansk språk. Dermed mangla det et navn på det språket som alle frankerne hadde snakka før vestfrankerene ble «romanisert», for folk i samtida var klar over at de hadde snakka et annet språk før. Dette gamle språket fikk da rett og slett navnet 'folkespråket', for det var slik alle frankerne hadde snakka før, og den eldste kjelda om ordet *tysk* (deutsch) foreligger i latinisert form *theodiscus* i et dokument fra år 786 e. Kr.

Ordet tysk (*deutsch, dietsch* osv.) brukt om storparten av de formene for germansk språk som blir snakka på Kontinentet, er altså langt over tusen år gammelt. Unntaket er frisisk, som i dag blir snakka av nærmere en halv million i den nederlandske provinsen Friesland og av noen få tusen i visse område i Nordvest-Tyskland. Historisk sett er frisisk nært beslekta med engelsk, slik at en snakker om ei anglofrisisk grein av vestgermansk, som alltid har vært skilt språklig fra resten av det vestgermanske området, som da har blitt kalt tysk.

Ordet Tyskland som navn på et bestemt område er derimot langt yngre, og dette er også grunnen til at Tyskland er det eneste eksemplet på at et land i Europa har fått navn etter språket: Det vanligste er ellers helst det omvendte: at landet er oppkalt etter folket; jf. *England, Danmark, Sverige* osv. (*anglernes land, danenes mark, svearnes rike* osv.). *Frankrike* er jo også oppkalt etter frankerne, men vestfrankerene hadde som sagt i mellomtida skifta språk. Tilsvarende språkvekslinger har skjedd mange ganger. Et annet eksempel fra det som i dag er tyskspråklig område er prøysserne, som opprinnelig ikke snakka tysk: Den for lengst utdødde gammelprøyssisken var et baltisk språk, nærbeslekta med litauisk, mens folk i storparten i av det området som i si tid utgjorde kongedømmet Preussen, snakker tysk i dag, og har lenge gjort det.

Navnet tysk (*deutsch / duits*) var også helt fram til 1800-tallet også det vanlige navnet ikke bare på høgtysk, *hochdeutsch*, det offisielle språket i Tyskland, men også på *niederdeutsch / nederduits*, som var betegnelsen på talespråket både i Nordtyskland og i Nederland. Ned gjennom hundreåra har det derfor eksistert mange slags «tysk» over hele det området der folk i dag skriver *høgtysk* (Tyskland, Østerrike) eller *nederlandsk* (Nederland og Flandern). Ordet *tysk* har dermed helt fra 800-tallet blitt brukt om alt germansk språk som har blitt snakka sør for Skandinavia, og dermed også om nederlandsk; jf. engelsk *Dutch*, som ennå viser dette. Det fins heller ingen klare språkgrensers mellom de forskjellige dialektene innafor dette området, bare gradvise overganger, akkurat som mellom dialektene i Danmark, Norge og Sverige.

Dersom en tar den opprinnelige betydningen av ordet *tysk* bokstavelig, er det altså egentlig et ideelt navn på et folkelig språk, for det sier ellers ikke noe som helst om hvem som snakker det – det er kort og godt bare folkespråket. Så er det nok en annen sak at tyske tekster i virkeligheten godt kan være både kronglete og ufolkelige, men det er så fall ikke språkets feil, men språkbrukernes!

Språkstandardiseringsdebatt i Flandern og Norge på 1800-tallet

Etter dette forsøket på å gi noe av den historiske bakgrunnen for det som er temaet for den avhandlinga som er utgangspunktet for denne artikkelen, er tida inne til å forklare noen av de sentrale begrepene som brukes i dette arbeidet. Belsack skiller mellom en språkdebatt på to nivåer i Flandern. For det første hadde man en debatt på det hun kaller *makronivå*, nemlig kampen for en eller annen form av nederlandsk mot den dominerende fransken, som ikke bare var både tale- og skriftmål i Vallonia, den sørlige fransktalende delen av Belgia, men også talespråk i deler av overklassa i byene i Flandern.

Her kan vi fra norsk synspunkt se en viss likhet med situasjonen i Norge mot slutten av dansketida da den norske overklassa gikk over til å snakke mer eller mindre dansk med norsk uttale, altså den såkalte dannede dagligtale. Den store og viktige forskjellen mellom Norge og Flandern er likevel den at fransk og nederlandsk er innbyrdes uforståelige språkformer – det er romansk mot germansk – mens dansk mot norsk reint språklig nærmest kan regnes som forskjellige dialekter – det er ikke snakk om språkformer som er totalt gjensidig uforståelige. I Norge har vi dermed aldri hatt noen språkstrid på makronivå, for ingen fremmed makt har noen gang påtvinga nordmennene et helt annet språk – dansk kan jo språklig sett betraktes som en dialekt av et ikke-eksisterende fellesspråk som vi kan kalle *skandinavisk*, som er det vi bruker når nordmenn, dansker og svensker snakker sammen dersom vi ikke går over til fremmedspråket engelsk, som mange yngre skandinaver (dessverre) gjør i dag. Kampen mot rein dansk i Norge etter 1814 var derfor ikke en kamp på makronivå på samme nivå som kampen mot fransk i Flandern, og kampen mot reint dansk skriftspråk ble som kjent også vunnet i Norge før 1900, mens vi i stedet fikk en desto heftigere kamp mellom ulike former for norsk.

Derimot har vi i høyeste grad hatt norsk språkstrid på det som Belsack kaller *mikronivå*, når hun snakker om hvilken form av nederlandsk som man burde velge i Flandern. Stridsspørsmålet når det gjaldt språknormering i det nye forente Nederland etter 1815, var nemlig om en over alt skulle ta i bruk den nordnederlandske eller hollandske normen som hadde vokst fram i og med at det gamle kultursenteret i området hadde flytta nordover etter Antwerpens fall i 1584, eller om en i Flandern skulle prøve å etablere en egen ny norm på grunnlag av det moderne flamske folkemålet. Som vi ser, har dette alternativet klare likheter med landsmålsprosjektet i Norge.

Integrasjonister og partikularister – et ukjent motsetningspar i norsk språkdebatt

De flamlenderne som ville beholde den nederlandsken som hadde vokst fram i Holland etter 1500-tallet, kaller Belsack *integrasjonister*, mens de som ville skape et nytt skriftspråk med utgangspunkt i de flamske dialektene, kalles *partikularister*. Ganske snart ble det klart at integrasjonistene nok ville seire. Et viktig taktisk argument for den nordnederlandske normen var at den på grunn av at det var et ferdig etablert kulturspråk, riktignok med langt lavere prestisjes enn fransk, men tross alt langt høyere enn flamsk bondemål. Skulle man ha noen sjanse til å kunne konkurrere med fransken, var det derfor sikrest å satse på den nordlige standarden.

Hvis vi nå spinner videre på Belsacks nederlandske motsetningspar *integrasjonisme* mot *partikularisme*, ser vi klare likheter, men også forskjeller med den norske språkdebatten etter 1814. Hos oss ble det ganske snart klart at det var uaktuelt å holde på dansken i uendra form – vi måtte finne på noe som ikke så tydelig viste at det skriftspråket vi hadde i dansketida, egentlig var dansk.

Integrasjonisme, altså å beholde dansken i uendra form, har derfor aldri vært noe realistisk alternativ i norsk språkstrid. Derimot har vi hatt to typer *partikularisme*: Den ene retningen, som har tatt utgangspunkt i gradvis reform av dansken, har gitt oss *bokmålet*, mens den andre, som bygger på Aasens nyskapte norm *landsmålet* fra 1853, har gitt oss *nynorsken*.

Dette er bakgrunnen for at vi har fått to skriftspråk her i landet som begge gjør krav på å være *norske* – å kalle bokmål/riksmål i dag for dansk-norsk eller norsk-dansk finner ingen på, annet en som en rein provokasjon. Derimot er det mange som gjerne kaller *bokmål/riksmål* for *norsk* rett og slett, mens den andre formen for norsk er *nynorsk*, altså et slags avvik fra «vanlig» norsk.

Navn på språk i Norge og Flandern

I Norge er altså *navnet* på språket veldig viktig – alle er opptatt av at det språket de føler som morsmålet, skal være *norsk*. Det er jo derfor det offisielle navneparet *bokmål – nynorsk* alltid har vært provoserende for riksmålsfolk, for dermed kan det se ut som om det bare er nynorsk som er norsk, mens termen *bokmål* indikerer at språket bare brukes i bøker.

Navnet på det offisielle språket har tilsynelatende aldri vært noe stridsspørsmål på det nederlandskpråklige området, og det er derfor heller ikke noe tema i Belsacks avhandling. Dette skyldes etter mitt syn bl.a. at det tradisjonelle navnet på språket her har vært langt mer frikobla fra de moderne statene. En kjent flamsk integrasjonist, *Jan Frans Willems* (1793–1846) har bl.a. sagt dette om nasjonalitet og språk:

Det fins to slags nasjonalitet, en nasjonalitet av fødsel (det som franskmennene kaller *nationalité de race*) og en politisk nasjonalitet. Ifølge den første er vi *nederlendere* eller *nedertyskere*, ifølge den andre har vi nå en separat stat og kaller oss derfor nå *belgiere*. [...] *Nedertysken* eller det allmenne nederlandske språket var opprinnelige basert på flamsk. Hollenderne følger ennå i dag de gamle språkreglene fra flamsk fra den tida da alle nederlendere brukte den samme skrivemåten og erkjenner flamsk som mor til sitt eget språk. Hvordan kan da vi, dersom vi tar tilbake fra dem det de har fått fra oss, beskyldes for å «omnasjonalisere» oss til hollendere?

Willems 1839; her sitert og oversatt etter Belsack s. 72)

Som vi ser her, kaller Willems det offisielle fellesspråket i Nederland og Flandern både *nedertysk* og *allment nederlandsk språk*, uten å legge noe forskjellig politisk eller språklig innhold i disse to betegnelsene.

Den norske språksituasjonen etter 1814 i fugleperspektiv

Det avslappa forholdet til navnet på språket i Flandern etter 1815 står i skarp kontrast til kampen her i landet om hva slags språk som fortjener å bli kalt norsk. I 1814 kalte en som kjent språket i den nye norske grunnloven ganske freidig for *norsk*, trass i at det var nøyaktig det samme språket som i Danmark het *dansk*. En grunn til at navnet ble så viktig her i landet var at en ønska å knytte språket den nye staten Norge til språket i det gamle Norge, og dermed måtte det hete norsk, sjøl om det bevislig var det samme skriftspråket som i Danmark kaltes dansk.

Det som spøker i bakgrunnen her, er spørsmålet om hvor gammelt Norge er. Dette emnet har Ernst Håkon Jahr behandla flere ganger; sist i boka *Språkplanlegging og språkstrid* (Novus 2015). Han peker her på at de fleste nordmenn i dag mener at Norge er gammelt, nærmere bestemt godt over tusen år

gammelt, etablert i og med at Harald Hårfagre seira over alle de gamle småkongene i slaget ved Hafrsfjord på slutten 800-tallet. Det andre svaret er at Norge er en ung nasjon som oppstod i 1814 som et resultat av internasjonale forhandlinger i kjølvannet av napoleonskrigene (jf. Jahr 215: 16–17). Denne uenigheten om alderen på landet kan lett knyttes til frontene i den norske språk- og kulturstriden på 18- og 1900-tallet. Det er nemlig naturlig at de som kjempa for å reise et nytt norsk språk, altså Aasens tilhengere, mente at den norske nasjonen var gammel, og de ville derfor ha et skriftspråk som kunne vise denne sammenhengen, og den fant de i de norske bygdemåla. De som holdt på at det nye Norge oppstod i og med det som skjedde i 1814, mente derimot at det vanlige skriftspråket her i landet var et felleseie for Danmark og Norge, som nordmennene hadde like stor del i som danskene. Dette var imidlertid språklig sett feil, ettersom svært mye i dansken viser tydelig at dette skriftspråket er utvikla på grunnlag av talemålet sør for Skagerak og Kattegat – det ser vi ikke bare av de såkalte bløte konsonantene. Utgangspunktet for den norske språkstriden var altså synet på hva slags språk som fortjente å kalles norsk i Norge, og den videre utviklinga deler Jahr inn i tre perioder:

- I. *den nasjonale, 1814–1917*, der de to norske skriftspråka landsmål/nynorsk og riksmål bokmål blir etablert
- II. *den sosiale 1917–1966* der myndighetene forsøker å smelte sammen de to målformene til ett samnorsk skriftspråk
- III. etter 1960-åra gradvis avvikling av samnorskprosjektet med sikte på at situasjonen med to litt ulike norske skriftspråk skal være permanent.

Jahr 2015: 9

I Norge har vi altså helt fra før 1917 hatt (minst!) to forskjellige måter å skrive norsk på. Den eneste kampen vi har her i landet i dag når det gjelder navnet på de to norske målformene, er høyst uoffisiell, men ikke desto mindre reell: Dersom vi leser i en anmeldelse at ei bok er oversatt til *norsk*, går folk flest ut fra at den er oversatt til *bokmål/riksmål*. Dersom det ikke er tilfellet, vil det nok normalt hete at den er oversatt til *nynorsk*. Dette sier sitt om hva som betraktes som «normal» norsk – nynorsk er «prefiksnorsk». Og norske skoleelever omtaler så å si alltid målformene som *norsk* og *nynorsk* – i alle fall de som har bokmål som hovedmål.

Flandern: Allment nederlandsk – standardnederlandsk

Som vi har sett ovenfor, var hadde flamlenderen *Jan Frans Willems* et avslappa forhold til navnet på det språket han kjempa for; om det kaltes *nederlandsk* eller *nedertysk* var likegyldig; det allmenne nederlandske språket var jo nemlig til alt overmål opprinnelige basert på flamsk, ettersom det gamle kultursenteret på det nederlandskspråklige området lå i Flandern. Flamlenderne kan derfor med full rett hevde eiendomsrett også til det moderne nederlandske språket, sjøl om det har fått en noe annen utforming etter at Holland ble den toneangivende regionen i området.

Som vi ser, er dette veldig ulikt synet på norsk og dansk i Norge på 1800-tallet. Dansk har aldri vært norsk, trass i at islendingen *Snorre* på 1200-tallet kalte sitt norske utvandrerspråk for «dønsk tunga», 'dansk tungemål'. Men *dansk* må i Snorres sammenheng oppfattes som et like omfattende navn på alt nordisk språk som *Duits/Dutch* = 'folkemål': «Dansk tunge» betydde for Snorre nordisk/skandinavisk, ikke f.eks. angelsaksisk/gammelengelsk, akkurat som *Duits/Dutch* ikke var *romansk/fransk*.

Som vi har sett tidligere, opererer Belsack i avhandlinga si med en språk- og kulturkamp på både makro- og mikronivå, der kampen på makronivået er mot det dominerende franske språket i Flandern. Noen tilsvarende kamp har vi neppe noen gang hatt her i landet, ettersom kampen mellom norsk og dansk ligner mer på det hun kaller mikronivå. Her er altså utviklinga i Flandern og Norge svært ulik, ettersom Flandern og Nederland har et felles skriftspråk i dag, mens ingen her i landet drømmer om en ny språklig union mellom norsk og dansk, trass i at det norske skriftspråket mange kaller rett og slett *norsk* (altså bokmål), ligner veldig på dansk. Reint språklig ville det derfor slett ikke være noen umulighet å lage et felles dansk-norsk skriftspråk, for den mest brukte formen av bokmålet – såkalt moderat bokmål – ligner fremdeles sterkt på dansk i skrift – uttalen er selvfølgelig en annen sak. Politisk er derimot en skriftlig dansk-norsk «språkunion» helt utenkelig. Vi som i beånda øyeblikk regner oss som skandinavister, får nok derfor nøye oss med at det skandinaviske nabospråksfellesskapet stort sett er noe som bare utfolder seg muntlig, og da helst blant oss eldre som ikke er så stive i engelsk.

Så kan vi nordmenn til gjengjeld glede oss over at vår politiske historie har gjort oss til de sjølskrevne vinnerne av den skandinaviske konkurransen i nabospråksforståelse, for som den norsk-amerikanske språkforskeren Einar Haugen har sagt en gang, rett nok halvveis i spøk: «Norwegian is Danish spoken in Swedish». Og dermed trenger kanskje ikke vi nordmenn noe fellesskandinavisk skriftspråk heller – vi forstår det meste uansett! Men dansker og svensker kunne utvilsomt hatt god nytte av en slik språkunion som den man har mellom Nederland og Flandern.